

AİLELERİN ÇOCUK DAVRANIŞLARININ DÜZENLENMESİNDE KARŞILAŞTIKLARI TEMEL SORUNLAR

1. Tikler
2. Tırnak Yeme-Parmak Emme
3. Yalan Söyleme
4. Korkular
5. Saldırganlık
6. Aşırı Hareketlilik
7. Dikkat Eksikliği
8. Kardeş Kıskançlığı
9. Cinsel Sapmalar
10. Çalma Davranışı

TİKLER

Tik kas gruplarının irade dışı kasılmasından kaynaklanır.İç çatışma ve gerilimin belirtilerini ifade eder.Organik kaynaklı olanların dışındaki tikler genellikle geçicidir.Okul Ortamlarında bu tür çocukları taklit etmek, alaya almak, eleştirmek, utandırmak vb. gibi davranışlardan kaçırılmalıdır.Tiklerin giderilmesine yönelik sosyal bütünleştirme, iş eğitimi,hobi edindirme,arkadaş gurupları tarafından kabul etkinliklerine yer verilmesi yararlı olacaktır.

TIRNAK YEME-PARMAK EMME

Bu davranış gerilim,taklit,rastlantı,aşırı baskı,kendine güvensizlik,uyutma çabası,dudak duyarlılığı gibi birçok değişik nedenlerden kaynaklanmaktadır.düzeltilmesi için kendine güven oluşturma,boş zaman uğraşmaları,bir başka davranışa yöneltme vb. eğitsel ve sosyal çalışmalara yer vermek yararlı olacaktır.

YALAN SÖYLEME

Gerçek ve gerçek üstü olayları birbirinden ayırt edememe,yetişkinlerin (anne-baba)gerçek karşısındaki sert tutumları,sevgi ve ilgi eksikliği,ergenlik döneminde benlik arayışı,akran gurubuna ait olma ihtiyacı vb. nedenlerden kaynaklanır.bu davranışın giderilmesine yönelik şiddet ve baskı kullanmamak,başaramayacağı şeyleri onlardan istememek,başkalarıyla karşılaştırmamak,iyi model olmak,doğru ifadeleri ödüllendirmek,gösterilecek temel davranış olmalıdır.

KORKULAR

Bu davranış çocuğu aşırı koruma, gelecek endişesi, yanlış bilgilendirme, korkulu yaşantı, aşırı duyarlılık, çocuğu disipline etmek için tehdit gibi nedenlerden oluşur. Bu davranışı ortadan kaldırmaya çalışırken şiddet uygulamanın sakıncalı olacağı bilinmelidir. Bunun yerine, korkuya neden olan durumların ortadan kaldırılması, ortamdan uzak tutulması, olay ve nesnelere hakkında sağlıklı bilgilendirme yapılması, sistematik duyarsızlaştırma vb. yöntemlerinin kullanılması yararlı olacaktır.

SALDIRGANLIK

Öfke, nefret, kıskançlık, hakim olma, kendine aşırı güven veya güvensizlik, gelecekte umutsuzluk, sosyal değerlerde çöküş, sosyalleşmeme, sevgi yoksunluğu, olumsuz model, taklit, karşıt tepki, bazı organik yetersizliklerin telafi edilmesi gibi birçok değişkenlerden kaynaklanmaktadır.

Bu davranışın önlenmesi veya azaltılması, çoğu zaman yaşam ortamlarının caydırıcı olmasıyla mümkündür. Yine de yanlış model olmama, aşırı eleştirmeme, fiziksel ceza uygulamama, çocuğa değer verici tutum gösterme, çalışmaya ve işbirliğine yönlendirme, sosyal ilişkiler geliştirme, sorumluluk verme, duygularla yüzleştirme gibi yollara başvurmak uygun bir yöntem olacaktır.

AŞIRI HAREKETLİLİK

Aşırı hareketlilik yerinde duramama, itaatsizlik, aşırı merak, dikkat dağınıklığı ve ilgilerin uçuculuğu şeklinde kendini gösterir. Bu rahatsızlık çoğu zaman organik nedenlerden ileri geldiği için, giderilmesi içinde tıbbi tedaviye yönlendirmek, doktor önerisiyle gerekiyorsa sakinleştirici ilaç kullanılmak yararlı olacaktır. Ev ve aile ortamında ise; hareketli, gürültülü, dikkat çekici ortamlardan uzak tutmak, gurup oyunlarına yönlendirmek, hobi oluşturmak, dikkat yönlendirmek, enerjiyi yararlı başka işe yönlendirmek ve dinlenme eğitimi yapmak yararlı olacaktır.

DİKKAT EKSİKLİĞİ

Bu durum bir konu üzerinde dikkatini toplayamama, ilgilerdeki dağınıklık, uyarıcılara kayıtsız kalma, kas kontrolüne sahip olamama şeklinde kendisini gösterir. Merkezi sinir sistemi bozuklukları, hormonal dengesizlik, genetik yapı, ateşli hastalık geçirme, yanlış ilaç kullanma, varsa özürün yan etkisi ve aşırı kaygı bu rahatsızlığın nedenidir. Bu rahatsızlığın giderilmesinde elektro şok, ilaç tedavisi vb. tıbbi veya psikoterapi yardımları alınmalıdır. Okul ortamında ise, sosyal ve psikolojik baskıların azaltılması, oyun odası ve oyun terapisi, formal ve karmaşık işlerden uzak tutulması sağlanmalıdır.

KARDEŞ KISKANÇLIĞI

Kardeş kiskançlığı sonucu ortaya çıkan durumlar, aileleri oldukça zorlayan konulardan biridir. Özellikle küçük kardeőini çekememe, kekemelik, onu birçok Őeyden mahrum bırakma, fiziki saldırıda bulunma, haksız eleőtiri yapma, altını ıslatma, davranıőlarına yön verme vb. gibi davranışlarla kendisini gösterir. Oldukça karmaşık bir süreç sonucu oluşur. Tüm deđiőkenlerin kontrol edilmesi zordur. Her yaş arasında bu durum görülürse de özellikle birbirlerine yakın yaőta ve aynı cinsiyette olma kiskançlığı Őiddetlendirir.

Anne-baba ve yakın çevredekilerden, çocuklara eşit derecede yakınlık göstermemeleri, birine-diğere göre daha fazla ilgi gösterme, övme, ihtiyaçlarını karşılama, birbirlerine göre eksiklik veya daha yeterli yönlerin bulunması, ilgiyi kendi üstüne çekme çabası, paylaşım-dayanışma düzeyinin yetersizliği, biz duygusunun gelişmemesi rakip olarak algılama eğilimi, okul başarısı farklılıkları vb. birçok nedenlerden kaynaklanmaktadır. Yaş ilerlemesi, olgunlaşma, dış tehdit altında birleşme, yalnız kalma korkusu, paylaşım ihtiyacına bağlı olarak var olan kıskançlık, zaman içinde aşılsa da, aileler ilk önce doğacak çocuk için, mevcut çocuğu yeni duruma alıştırmalıdır. Birbirlerine göre farklı davranmamalıdır. İhtiyaçları eşit oranda mümkünse aynı paralelde karşılanmalıdır.

Çocuklar arası ilişkileri geliştirecek ortamlar yaratarak (oyunlar gibi) çatışmayı-dayanışmaya dönüştürmelidir. Her iki çocuğun ev dışı arkadaşlık ilişkileri yoğunlaştırılmalıdır. Bazı davranışın altında küçük çocuğun daha fazla sevilmesinin değil, onun küçük olmasıyla daha fazla yardıma ihtiyacı olduğu için ilgilenildiği kavratılmalıdır. Büyük çocuğun sorumluluk, koruyuculuk hisleri kazandıracak ortamlar yaratılmalıdır. Anne-baba çocukların eğitimi konusunda ortak anlayışa sahip olmalıdır.

Ceza yöntemleri-Davranış değiştirme: Gerek okul gerekse ev ortamında, çocuktaki olumsuz bir davranışın ortadan kaldırılması, bunun için ne tür yöntemlerin kullanılmasının uygun olacağı her zaman önemli bir sorun olmuştur

Geleneksel yapımızın uygunluğu ve başvuru sıklığı dikkate alındığında bu konuda, daha çok fiziksel cezaların kullanıldığı gözlenmektedir. Bütün bu süreçteki özelliklerin tek tek incelenmesi yerine ödül ve cezaların kullanımında řu önerilerin dikkate alınması yararlı olacaktır.

- Çocukların bilmeden hataya düşmelerini önlemek için ev, okul vb. ortamlarda uymaları gereken kurallar hakkında bilgi verilmeli, uyum sağlamaları kolaylaştırılmalıdır.
- Cezadan çok, ödüllendirme yöntemi kullanılmalı, hatadan çok çocuğun doğru yaptıkları görülmeli, desteklenmeli ve pekiştirilmelidir.
- Ceza vermek yerine ödüllendirmeden kaçınılmalıdır. Bazen olumsuz davranışlar görmemezlikten gelinmeli, ilgisiz kalmalıdır.

- Fiziksel ceza (dayak) asla kullanılmamalıdır. Dayak yönteminin çocuğa uygun olmadığı, çocukta tüm olumlu kişilik yapısını bozacağı, sevgiyi yok edeceği bilinmelidir.
- Özellikle gurup içinde kişilik özelliklerine saldırı, aşağılama, utandırma asla yapılmamalı, ceza verilecekse kişiliğe değil, sadece o davranışa yönelik verilmelidir.
- Hataları görüp sürekli yargılamak yerine, hata payı bırakmak, hatanın sonucundan sorumlu tutmak ve telafi ettirmek veya doğru olan davranışı yapmasını sağlamak yararlı olacaktır.
- Ödül ve cezalar çocukların ilgi, ihtiyaç ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak uygulanmalıdır. Özellikle İlköğretim düzeyinde sosyal pekiştireçlerin Ortaöğretimde sembolik pekiştireçlerin kullanılması uygun olacaktır.

- **Ödül ve cezaların uygulanmasında anne-baba ve öğretmen ortak anlayışta olmalı. Birinin yaptığını diğeri yanlış, birinin doğru uyguladığını diğeri olumsuz bulmamalıdır.**
- **Okul ortamında kullanılacak yöntemler için mutlaka ailenin onayı da alınmalıdır.**
- **Ödül-ceza yöntemleri bir başka zamana ertelenmeden uygulanmalıdır.**
- **Hangi cezanın veya ödülün kullanılmasının uygun olacağı veya "bu davranışın karşılığı sizce ne olmalıdır" şeklinde çocuğunda onayı alınmalıdır.**

CİNSEL SAPMALAR

Cinsel gelişim bozukluğu, kendi cinsini kabul edememe, karşı cinse özgü davranış gösterme, karşı cinsi veya hemcinsini çeşitli ifade ve davranışlarla rahatsız etme (taciz), teşhircilik, kendi kendini uygun olmayan ortamlarda tatmin etme, cinsellik ile ilgili yanlış inanca sahip olma vb. şekilde ip uçlarıyla kendisini gösterir.

Bu sapma davranışlarının tamamına yakını aile, okul ve çevredeki sosyal ve psikolojik nedenlerden kaynaklanır.

İçinde yaşadığımız ortamın bu konudaki katı tutumu, tecrübi bilgi birikimi yetersizliği nedeniyle, bu sorunların yaşanılma derecesi bilinmemektedir. Ama davranıştaki sapma derecesinin artışına bağlı olarak, psikolojik tedavi, tıbbi kontrol, bireysel terapi gibi uzmanlık gerektiren yollara baş vurarak yardım istemek yararlı olacaktır.

Ev ve okul ortamında cinsel davranış sapmalarının önlenmesine yönelik olarak; öncelikli sosyal ve psikolojik atmosfer önleyici hale getirilmelidir. Ortam teşviğe uygun olmaktan çıkarılmalıdır. Cinsel davranışların ip uçları yakalandığında, problem haline gelmesini önleyici tedbirler alınmalı, gerekli uyarılar verilmelidir. Yanlış bilgi ve tutumlar derhal doğru açıklamalarla düzeltilmelidir. Kendi cinsine uygun, özdeşim yapma ortamı yaratılmalıdır.

Açıktan açığa mastürbasyon (kendini tatmin) teşhircilik, taciz vb. sapmaların her ortamda yapılmayacağı, bunun herkes tarafından yanlış karşılandığını, bu davranışlara bu ortamlarda izin verilmeyeceğini, çocuğa ifade etmek gereklidir. Eğer sapmalar dış kaynaklardan (okul dışı etkiler) ileri geliyorsa, dış çevre etkileşimi koparılmalı, gerektiğinde çocuk bozucu etki ortamından uzaklaştırılmalıdır. Çocukların bulunduğu her ortam kontrol altında tutulmalı, sürekli ilgilenildiği, izlenildiği havası oluşturulmalıdır. Çocuğun kendi arkadaş ve karşı cinsle sosyal ilişkileri yoğunlaştırılmalı, birlikte yaşamın gerektirdiği ilkeler ve öz kontrol mekanizması oluşturma çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Duygularla yüzleştirme, bu davranışların kendi ve sevdiklerine yönelmesi durumunda kendisinin ne düşüneceği, arkadaş terapisi, empatik anlayış, cinsel eğitim vb. yöntemlerle öz kontrol oluşturulmaya çalışılmalıdır.

Bunlara ek olarak, gerek cinsel davranışlar karşısında tutum alma ve gerekse cinsel eğitim verme söz konusu olduğunda şu özellikler dikkate alınmalıdır:

- Cinsel eğitim olur olmaz her yerde ve her zamanda verilmeyip, kişisel ve sosyal probleme doğru gidişin ip uçları görüldüğünde, artık ihtiyaç haline geldiğinde, gecikmeksizin sakıncalı olacağı durumlar verilmelidir.
- Cinsellikle ilgili çocukların sordukları sorular, bekledikleri cevaplar ve ileriye sürdükleri problemler ilgiden çok, ihtiyaca dayalı olarak yansıtılıyorsa, başka zamana ertelemekten cevaplandırma yoluna gidilmelidir.
- Cinsel eğitim çocuğun cinsel gelişim aşamasına uygun planlanmalıdır. Yaş ve olgunluk düzeyinden önce bu eğitimin verilmesinin yararlı olmayacağı, hatta yanlış inanç, olumsuz önyargı ve sosyal ilişkilerde kopmalara yol açacağı unutulmamalıdır.

- Cinsel eğitim aynı zamanda sosyal ve ahlaki gelişime katkı olarakta görülmelidir.
- Cinsel eğitim gerçekçi ve bilimsel olmalıdır. Doğru bilgileri yansıtmalıdır.
- Cinsel eğitimin amacı cinsel tatmin olma değil, üreme, eş seçimi benlik gelişimi, sosyalleştirme, davranış anormalliklerinin önlenmesi yolu olarak görülmelidir.
- Cinsel eğitim verilirken toplumun değer yargıları gözönüne alınmalıdır. Toplumca yasak sayılan ve hoşgörülmemeyen şeyler, cinsel eğitimde de hoşgörülmemelidir.
- Cinsel eğitim veren elemanlar kendi benlik ve cinsiyetini benimsemiş olmalı, çocuklar için iyi model olma özellikleri taşınmalıdır.

ÇALMA DAVRANIŞI

Çalma davranışı,baŐkalarının eŐyalarını izinsiz kullanma,baŐkalarının eŐyalarına zarar verme,bu eŐyaları kendi mülkiyetine geçirme şeklinde kendisini gösterir.Çalma davranıŐının altında:

- Çocuğun kendine güvensizliği ve aŐaĐılık duygusu
- Ben,biz ve özel mülkiyet kavramlarının gelişmemesi
- İlgi,sevgi ve değer yoksunluğu
- Olumsuz anne-baba tutumu ve olumsuz model alma
- Gizli saldırganlık,öç alma,baŐkalarını mahrum bırakma
- İlgi ve sevgiyi kendi üzerine çekme
- GeleceĐe bakıŐının olumsuz olması vb. sebeplerden kaynaklanır.

Bu davranışın önlenmesi ve iyileştirilmesi için;

1. Çocuğa iyi model olmak
  2. Kendine güvenini ve özsaygısını oluşturmaya çalışmak
  3. Sosyal ilişki ve bütünleşmelerini sağlamak
  4. Çocuğun yaşadığı alanları kontrol altında bulundurmak
  5. Çocuğun yaptığı davranış karşısında bu davranışın çocuğun başına geldiğinde neler hissettiğini sormak ve bu sayede çocuğu duygularıyla yüzleştirmek
  6. Çocuğa görev ve sorumluluk vermek
  7. İlgi,sevgi göstermek mümkünse her türlü ihtiyacını zamanında karşılamak
- başvurulacak kaynaklar olmalıdır.